

сложните и многоплатови отношения между двамата. За щастие Дора Габе е успяла да я избегне и по този начин да разкрие пълноценно богатата гама от чувства, мисли, привързаност, грижовност и всеотдайност между майката и сина. Тъкмо това обуславя значимостта на художествените обобщения, постигнати и в двата образа.

Една от най-големите сполуки в повестта несъмнено е върнатата интонация на разказа, резултат на точно намерената повествователна форма. Съзнателно или не Дора Габе избира един маниер, в който синтезиранят жизнен материал предопределя синтеза на изложението. В повестта преобладава диалогът — едно средство много гъвкаво, динамично, трудно за постигане и модерно. Диалогът въздейства пряко върху читателите, без междинните звена на авторското присъствие, зареден е с действеност, с активност, с енергия. Тия качества правят четенето на книгата истинско удоволствие, правят я увлекателна в равна степен за малки и големи.

Романизираната биография „Майка Парашкева“ от Дора Габе е забележително постижение в съвременната ни детско-юношеска литература. Една книга, на която е съдено, както се е случило с повечето от книгите на писателката, отсега нататък да възбужда, да учи, да възпитава в човешки добродетели поколения след поколения.

Иван Сарандев

„ПРОБЛЕМИ НА СЪВРЕМЕННАТА БЪЛГАРСКА РЕЦЕНЗИЯ

Сборник статии и студии. Състав. Ат. Лазовски, изд. „Български писател“, 1971, 409 стр.

Мислите за рецензията, изказани от различни автори в сборника, са се превърнали в творчески разговор за най-важните моменти от литературно-критическата практика на миналото и съвременността. Събрани са 24 студии, статии и изказвания, обгръщащи проблемите на рецензията от появянето ѝ у нас до днес. Представена е критическата дейност на видни наши писатели и литературоведи от близкото и по-далечно минало, изказани са конкретни мисли за рецензията като жанр, направена е и кратка творческа анкета. Очертавайки панорамата на разволя на рецензията с нейните най-важни представители и разкривайки сегашното ѝ състояние, авторите на сборника същевременно са акцентували върху проблемите и задачите на съвременната литера-

турна критика. Върху здравите основи на традициите на първомайсторите на литературната рецензия са извличени основни принципи за съвременната литературно-критическа практика.

Сборникът се открива с откъс от речта на Тодор Живков пред столичните комсомолци, произнесена през 1969 г., и уводни думи от Ефрем Каранфилов за ролята на рецензията в съвременната литература. Критикът подчертава значението на класово-партийния критерий, споменава за тежката и отговорна роля на рецензента, който трябва да отсее от 300 нови книги, които ежегодно излизат на книжния пазар, „онова, което е най-хубаво, най-интересно, където се открояват характерните особености в развитието на съвременната ни литература, както и обратното — пошлото, погрешното в идейно-политическо отношение“.

Сборникът „Проблеми на съвременната българска рецензия“ е разделен на две части — в първата са включени проучванията на етапите от развитието на този жанр, а във втората част са бележките за съвременното състояние на рецензията. Това разделение, макар и малко условно, е правилно.

Заслужено място по големината и значението в сборника заема статията на Георги Цанев „Първи борби в критиката“, отнасяща се за проявите на литературната критика през първите десет години след Освобождението. С познаване на конкретния материал, но без да затъва в него, с кратък и точен коментар авторът е очертал сложната обстановка и бурните страсти на литературния фронт по онова време. Читателят с интерес ще проследи хрониката на сложните взаимоотношения между Иван Вазов и Захари Стоянов, техните спорове, субективните им и пристрастни оценки един за друг. Разгледани са схващанията на Вазов за романтизма и натурализма, силните и слабите страни на неговата литературно-критическа дейност от ози период.

Много точно е характеризирани и образът на един напълно забравен днес, но активен и влиятелен тогава критик — Петър Пешев. Той е имал широка култура и теоретическа подготовка, но му е липсвал истински художествен усет и критически нерв. Затова преценките му за творчеството на Вазов са погрешни, а неговото име на критик е изцяло потънало в праха на забравата. Интересни са наблюденията на Георги Цанев и върху критическата дейност на проф. Иван Д. Шишманов. Широка теоретична подготовка се съчетава при него с точния критичен поглед. Немногобройните му, рядко появяващи се рецензии не са загубили своята стойност и до днес. Ерудицията и културата в случая само подпомагат аргументираната и правилна преценка на такива крупни литературни творби като „Под игото“, „Немили-недраги“, „Хъшове“.

За да доупълтни съвсем картината на тогавашните литературни борби, Георги Цанев отделя в своето изследване кратко място на литературно-критическите възгледи на д-р Кръстев и Димитър Благоев. Винаги в сърцевината на кипящите литературни страсти авторът с право поставя величествената фигура на Иван Вазов. Без неговото огромно книжовно дело и първите борби в критиката биха били по-бледи, по-бедни и неинтересни.

Със своите конкретни наблюдения заслужават внимание в първата част статията: „Рецензията в критическата дейност на д-р Кръстев“ от Лидия Велева, „За рецензентската дейност на Георги Бакалов“ от Тодор Янчев, „Пенчо Славейков в оперативната критика“ и „Литературната критика на Димитър Благоев“ от Атанас Лазовски. Конкретните бележки на авторите имат ценен познавателен характер и допълват представата ни за рецензентската дейност на най-добрите писатели и критици, за техните увлечения, които са интересни и поучителни.

Винаги е необходимо и полезно да се вгледаме отново и внимателно в образите на марксистската литературна критика. Приносен характер в това отношение има статията на Тодор Янчев. Авторът изнася на преден план най-важните качества на Бакалов като критик, които не са загубили значение и сега, а именно: борбата срещу аморфните писания, публицистичната страст, навременното реагиране на литературните факти, класово-партийният критерий. Твърде интересна портретна характеристика е направил Жельо Авджиев на талантливия и темпераментен социалистически публицист и литературен критик Димитър Димитров.

Голяма любов и добросъвестност към литературно-критическата дейност на Иван Вазов е проявила Милена Цанева в студията си „Кратките рецензии на Иван Вазов“. Авторката е подчертала борческата непримиримост на поета към бездариято и я сочи като пример за съвременните литературни критици. Констатацията на Вазов: „Няма по-упорито нещо на света от упоритостта на самолюбивата бездарност“ звучи винаги съвсем актуално. Последователно и изчерпателно е проследена литературната вражда между Вазов и Пенчо Славейков. Авторката намира точното място и значение на кратките рецензии на Вазов, без да ги откъсва от цялостното му творчество, като ги проектира върху пъстрата и сложна картина на литературния процес.

Обширната статия на Михаил Василев „Първомайстор на литературната рецензия“ има изследователски характер и чертае естетическите пристрастия на Гео Милев. Авторът е наблегнал на непрекъснатата преоценка, която Гео Милев прави на своите убеждения, неговото сродяване с революционните литературни идеи на времето, яростния му бунт срещу догмата.

Въпреки известна композиционна разтегнатост статията на М. Василев има съществена познавателна стойност в сборника с проследяване цялостния принос на Гео Милев като критик и с подчертаване на ония негови оценки, които не са загубили своето значение и до днес. Със статията на Здравко Петров „Тодор Павлов — критик и рецензент“ се завършва първата „историческа“ част от сборника. Систематизирано е всичко онова, което дължи българската литература на рецензентската дейност на Тодор Павлов, отликата му от Георги Бакалов, верните му критични оценки след завръщането му от СССР през 1936—1941 г. — времето, когато Т. Павлов с рядка партийна страст воюва за марксистска литература и критика, поощрява развитието на младите дарования.

Наред с поменатите достойнства на първата част от „Проблеми на съвременната българска рецензия“ трябва да се отбележат и известни непълноти, а също така и екслектичност при подбор на статии и изследванията в сборника — нещо, което е може би до известна степен неизбежно при едно подобно първоначално начинание. Чувствува се липсата на участие на изследователи и критици като Пантелей Зарев, Петър Динев, Георги Димов, Стоян Каролов, Борис Делчев, Иван Цветков, Васил Колевски, Тончо Жечев, някои от които също биха могли да разкрият с много верен поглед и компетентност етапите от развитието на българската рецензия. Наред с интересната статия на Атанас Лазовски „Високите цели на оценъчната дейност“, където авторът е направил обзорен преглед на критиката през Възраждането, на читателя би било интересно да допълни своите представи и с други изследвания, третиращи моменти от зараждането на българската рецензия в бурната епоха преди Освобождението. Безспорно тук не се касае за обемисти трудове, които не са уместни в подобен сборник, а за целенасочени, конкретни, точни наблюдения на възрожденския период в критиката, осветени с верен съвременен марксистски поглед, което не би могло да се постигне само с една единствена статия, колкото голямо старание и амбиция да е вложил в нея нейният автор.

Във втората част на сборника са включени творчески анкети с писатели, а също мисли и бележки за рецензията от различни критици. Тук картината е по-пъстра — забелязва се известна полемична страст у някои от изказалите се, участниците са и писатели, и критици и всичко това освежава сборника, придава му живот. Отново обаче читателят е обхванат от известно чувство за непълнота и неудовлетвореност, защото наред с мислите на Богомил Райнов, Орлин Василев, Емил Коралов, Божидар Божилов и Любен Дилов би било много интересно, полезно и дори наложително да се

включат изказвания за критиката на писатели като Георги Караславов, Людмил Стоянов, Христо Радевски, Атанас Далчев, Павел Вежинов, Камен Калчев, Емилиян Станев, Николай Хайтов, Илия Волен, Йордан Радичков. Усещането за известна незавършеност и непълнота обаче от своя страна говори в същност още веднъж за необходимостта от осъзнаване значението и на такъв сборник, който засега е първо явление.

Обзорен характер имат статиите на Николай Янков „Бележки за критиката“ и на Иван Попиванов „С верен критерий“. Авторите са разгледали проявите на най-новата ни критика, изтъквайки конкретни причини за успехите и слабостите на литературно-критическия фронт. Тук биха могли да се пожелаят още по-задълбочени, точни и смели преценки. Верни са някои от бележките на Иван Попиванов за разволя на нашата критика и за известно подценяване на рецензията, която все още не е намерила своето достойно място в издателската практика. Твърде много са отговорностите и пожеланията към оперативната критика, но поощрителният момент често отсъства. В статията на Любен Георгиев „Вкус, позиция, морал“ са намерили място интересни мисли за рецензията. Последната се сравнява с късия разказ, а творчески оперативната критика — с дейността на хирурга, от когото се изисква, застанал над операцията маса и сблъскал се с конкретния случай, да прояви в момента майсторство, творчество, изкуство, талант и отговорност. Подобни качества са нужни и на критика рецензент, който винаги точно, на място и навреме трябва да прецени своята намеса в литературните явления и да воюва с таланта си за откриване и запазване на най-ценното в художественото творчество.

Ако оригиналните мисли и изказвания на Иван Пауновски и на Иван Славов крият до известна степен негативен характер и не без основание са насочени главно към това, как не трябва да се пишат рецензии, то съвсем кратката статия на Георги Цанев „Мисли за рецензията“ е в същност много ценна конкретна препоръка към младите критици. Рецепта за писане на рецензии няма и не трябва да има, против шаблона и занаятчийството в критиката трябва да се воюва безмилостно. Но не е излишно да се припомнят в един такъв сборник някои изстрадани азбучни истини, които споделя с читателя нашият дългогодишен участник в битките на литературното поле, критикът по призвание Георги Цанев, доказал неведнъж своята страстна любов и заинтересованост към художествените достижения: „В същност рецензията е труден, извънредно сериозен критически жанр. Приличен литературен очерк може да напише всеки литературен работник — стига да е добре подготвен и трудолюбив. За прилична (даже за приличната!) рецензия се иска перото

на истински критик. Тук не са достатъчни само ерудираност и трудолюбие — тук е потребна критическа дарба. Нужен е непреодолим вътрешен стимул — емоционално възбуждение, развълнуваност, предизвикана от художествената творба. Развълнуваност, на която е способен само призваният критик, съдобно заинтересован в развитието на литературата — толкова, колкото и самият писател. (...) Нищо чудно за критика няма от счетоводителската добродетел — да уравнисява плюсове и минуси.“ (стр. 270 и 275).

Свеж нюанс в сборника внасят изказванията на писателите, поканени да участвуват в творческата анкета. Макар и субективен, всеки отговор крие интересни наблюдения за критиката, извлечени от преживяванията на самите писатели. Значително място по своята стойност заема в сборника статията на Богомил Райнов „За обществения смисъл, метода и критерия на оперативната критика“. С ерудиция, кратко, аналитично и изчерпателно авторът се спира на важни моменти от съвременната литературна критика. Засегнати са въпросите за откривателството, за изобличението като израз на обич към новото, за вредата от либерализма в критиката. Авторът отбелязва, че по начало справедливата на времето реакция срещу ограничения и шаблоните на догматичната критика не бива в никой случай да се изражда в реакция срещу самия метод, срещу принципите на марксистко-ленинската естетика.

Сборникът за рецензията е находчиво, сполучливо и навременно явление, което свидетелствува за отговорността, с която се отнасят критици и писатели към проблемите на литературната критика.

Ваня Бояджиева

„ВЬЕТНАМСКАЯ ЛИТЕРАТУРА“ от НИКОЛАЙ НИКУЛИН

Краткий очерк, изд. „Наука“, Москва, 1971, 344 стр.

Книгата на съветския литературовед Николкин е пръв опит да се представи пред славянския свят историята на вьетнамската литература. Пред автора са стояли трудности от най-различен характер. Трагичната съдба на вьетнамския народ слага отпечатък не само върху цялото изкуство на този изключително надарен народ, но и върху развитието на науката, на литературознанието. Вьетнамските критици и историци на литературата не са имали възможност да се заловят с продължителни изследвания, издателствата не са имали възможност да организират обемни и подробни публика-